

LA CONQUÊTE DE MAJORQUE: TEXTES ET DOCUMENTS,
D'AGNÈS VINAS I ROBERT VINAS¹

La Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales publica aquesta obra dels cònjuges Agnès i Robert Vinas, sobre la conquesta de Mallorca; un episodi històric inscrit en el procés de conquesta cristiana pels regnes ibèrics.

Els autors, un equip ben avingut, parteixen de textos de l'època, com el *Llibre dels fets* del rei Jaume I; les cròniques de Pere Marsili, Bernat Desclot i Ramon Muntaner, i d'altres obres i documentació de diferent procedència. Una obra excepcional d'elevada qualitat tècnica, històrica i literària, que posa a l'abast de tothom un període especialment important de la història de Catalunya, Cerdanya, Rosselló i Provença. Tot acompanyat i ben completat amb magnífiques il·lustracions en color.

En una extensa introducció, els autors ens situen en el moment històric en què es produeix la conquesta de Mallorca, la primera meitat del segle XIII, tenint en compte la situació dels diferents regnes peninsulars, i referint les campanyes precedents que es remunten a 1114-1115 en una empresa organitzada per l'arquebisbe de Pisa i el Papat (que en concedeix una butlla de creuada).

Es recorda l'ocupació de Menorca pels genovesos el 1146, i els projectes catalans d'Alfons I de 1178 i de Pere I vers el 1204. Fins que Jaume I decideix posar en marxa la conquesta amb el suport decidit dels catalans, i d'altres cavallers provençals (especialment marsellesos) i occitans, castellans i aragonesos, etc.

Ja en el Llibre I de l'obra es descriu la conquesta de Mallorca, Menorca i Eivissa resseguint i transcrivint en francès el *Llibre dels fets* de Jaume I. Sembla que la campanya es decideix en un sopar a Tarragona, el novembre de 1228, al qual assisteixen diferents magnats amb Pere Martell. El mes següent es convoquen Corts a Barcelona, on ja s'acorda realitzar l'expedició amb vaixells que partiran del port de Salou.

La flota surt de Salou el 5 de setembre de 1229. El *Llibre dels fets* descriu la travessia, la tempesta que pateixen (el rei encomana l'empresa a Nostre Senyor i la seva Mare), i el desembarcament a Santa Ponça pocs dies després, on també es produeix la primera batalla contra els sarraïns. Igualment, es descriu, segons la mateixa crònica, la mort i l'enterrament dels germans Guillem i Ramon de Montcada.

1. Perpinyà, Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales, volum CXI, 2004, 304 p.

El 15 de setembre de 1229 l'exèrcit reial ja es troba davant de Mallorca (Medina Mayûrqa) preparant-ne l'assalt. I després de diferents intents de negociació, finalment el 31 de desembre de 1229 es produeix l'assalt de la ciutat. Ja ocupada, el rei entra a la ciutat i rep la rendició dels sarraïns. L'illa no serà completament conquerida fins 1232.

Els autors descriuen també tot el procés de repartiment de Mallorca entre els bisbes i els grans barons, els conflictes entre ells per l'assignació del botí de guerra, etc. Es fa una referència especial als ordes del Temple i de l'Hospital (aquest darrer precisament no havia intervingut en la conquesta de Mallorca). I es tracta del repartiment de l'illa i del seu repoblament.

El 1231 s'intenta la rendició dels sarraïns de Menorca, i el 17 de juny se signa el tractat de Capdepera, en què aquells reconeixen Jaume I com el seu senyor.

Ve després Eivissa; és el 1234. Encomana la seva conquesta a l'arquebisbe de Tarragona, Guillem de Montgrí. Els cristians arriben i desembarquen a l'illa sense oposició inicial, fins a l'assalt de la ciutat del mateix nom el 8 d'agost de 1235.

En el Llibre II de l'obra els autors segueixen ara la crònica de Bernat Desclot, un personatge poc conegut, descendent d'una família de Narbona, autor del *Llibre del rey Pere d'Aragó e dels seus antecessors passats*. La seva crònica sobre els fets de Mallorca és fonamental per al seu coneixement. Complementa àmpliament la de Jaume I; de fet, es refereix a la conquesta de Mallorca en el capítol dedicat a aquest rei en tant que és el pare del rei Pere.

Desclot explica com el rei sarraí de Mallorca demana consell als mercaders cristians genovesos, pisans i provençals sobre què ha de fer davant els requeriments fets per Jaume I per tal de rendir-se davant un eventual assalt. Els mercaders aconsellen no rendir-se, i el monarca en fa cas.

La mateixa crònica recull les intervencions de l'assemblea dels barons cristians celebrada amb el rei per tal de decidir i preparar la conquesta després de la negativa rebuda del rei sarraí de Mallorca. Segueix també la relació dels preparatius, la construcció de les galeres i els altres fets fins la conquesta de Mallorca.

Allò que destaca d'aquesta obra és que Desclot no és testimoni directe de la campanya, i que per a elaborar-la deu haver tingut informació externa (fa cinquanta anys dels fets). Aquesta distància en el temps també permet al seu autor un tractament més objectiu que el propi de la crònica abans utilitzada de Jaume I.

Ja en el Llibre III els cònjuges Vinas presenten altres textos i documents complementaris a les dues cròniques anteriors, alguns d'àrabs que van ser en molts casos traduïts al francès els segles XIX i XX. Es tracta de textos, manuscrits i mapes i plànols de les ciutats i territoris a conquerir. També en aquest apartat es comenten i es tradueixen fragments de la crònica llatina del dominic Pere Mar-

sili sobre el rei Jaume, de 1314, i de Jaume II de Mallorca (separat aquest regne de Catalunya i que rep també els comtats de Rosselló i Cerdanya, amb capital a Perpinyà).

Segueixen després un extracte de la crònica de Ramon Muntaner i una altra documentació oficial que es transcriu, en la seva major part traduïda al francès (actes de navegació, promeses de repartiment de terres de les illes, butlles papals, privilegis reials a favor dels cristians que ajuden en la conquesta, la donació de béns de Mallorca a l'Orde del Temple de 1230 en agraïment per la seva intervenció en la campanya, concessions de béns a Mallorca, el tractat de Capdepera sobre la rendició de Menorca, carta atorgada als jueus establerts a Mallorca el 1231, etc.).

A continuació, se'ns presenten unes notes biogràfiques dels principals protagonistes de la conquesta com Jaume I; Nuno Sanç, cosí de l'anterior i senyor del Rosselló; l'infant Pere de Portugal, que és cosí germà de Pere I, pare de Jaume I; Ramon i Guillem de Montcada (senyor de Tortosa i vescomte de Béarn, respectivament); Enric d'Empúries; Bernat de Santa Engràcia; i altres bisbes, nobles i cavallers d'origen divers.

Per últim, el llibre publica una taula cronològica de les il·lustracions que s'hi reproduïxen, un índex onomàstic, un glossari de termes tècnics i la bibliografia emprada.

Una obra extraordinària aquesta, amb la major part de la documentació coneguda sobre la conquesta de Mallorca i les altres illes veïnes, reunida de forma excepcional en una obra magistralment presentada. Tenim davant nostre un treball de síntesi i de recopilació documental, fonamental per a l'estudi i el coneixement de la història de la Mallorca medieval quan la conquesta als sarraïns. Cal felicitar a la institució editora i especialment als seus autors per aquest excel·lent llibre.

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya